

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, bir asırlık edebiyat devresidir ki bu hareketli ve renkli edebiyat dönemi hâlen devam etmektedir. Cumhuriyet'in 100. Yılına armağan olarak hazırladığımız *Yazının Gölgesinde Bir Asır*, Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatına yoğunlaşan makalelerden oluşmaktadır. Çalışmanın "Teori, Kanon ve Edebiyat" adlı ilk bölümünde Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın teorik anlamda çerçevesini çizmeye çalışan, kanon meselesini ve siyaset-edebiyat ilişkisini sorgulayan yazılar yer almaktadır. Kitabın ilerleyen bölümleri "Şiir", "Roman", "Hikâye", "Tiyatro-Sinema", "Deneme-Makale-Fıkra", "Hatıra-Mektup-Gezi Yazısı", "Edebî Eleştiri ve Tartışmalar", "Anket ve Mülakatlar", "Dil", "Halk Bilimi ve Çocuk Edebiyatı", "Basın Dünyası, Gazeteler ve Dergiler" başlıklarını taşımaktadır ki bu bölümlerde yer alan yazılarla farklı edebî türlerde yazılmış eserlere ve çeşitli konulara yoğunlaşarak 1923-1950 arası Türk edebiyatı kuşatıcı bir bakış açısıyla irdelenmeye çalışılmıştır.

Yazının Gölgesinde Bir Asır'da bir yandan Erken Cumhuriyet Dönemi Edebiyatımız farklı bakış açılarıyla değerlendirilmeye çalışılırken bir yandan da Cumhuriyet'i ortaya koyan ve zaman içinde geliştiren ruhu bir asır sonra edebiyat cephesinden yâd etmek amaçlanmıştır.

YAZININ GÖLGESİNDE BİR ASIR

HAZIRLAYAN: NECATİ TONGA

YAZININ GÖLGESİNDE BİR ASIR

Erken Cumhuriyet Dönemi
Türk Edebiyatı Üzerine
İncelemeler

HAZIRLAYAN: NECATİ TONGA

TÜRKİYE
CUMHURİYETİ
100. YILINDA

EDEBİYAT ARAŞTIRMALARI

YAZININ GÖLGESİNDE BİR ASIR

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI
ÜZERİNE İNCELEMELER

-CUMHURİYET'İN 100. YILINA ARMAĞAN-

HAZIRLAYAN:
NECATİ TONGA

[Twitter](#) [Instagram](#) [Facebook](#) / otukennesriyat

YAYIN NU: 2030
KÜLTÜR SERİSİ: 1104

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-607-6

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Son Okuma: Sena Bedir

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: Çınar Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han Nu: 34 K: 5
Bağcılar-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayinevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul - 2023

*Yurdumuz için can veren aziz şehedaya, Cumhuriyet'in emektarlarına
ve kalemiyle yaşayanlara sonsuz minnetle...*

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....15

TEORİ, KANON VE EDEBİYAT

EDEBİYATTA İNKILAP RÜYASI YA DA İNKILABIN EDEBİYATINI YAPMAK19

İsmail Alper KUMSAR

PARTİ EDEBİYATI VE BUNUN BOŞA ÇIKMASI.....67

Mehmet Can DOĞAN

KURUCU BİR EDEBİYAT MAHFİLİ OLARAK ÇANKAYA KÖŞKÜ73

Canan SEVİNÇ

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATINDA (1920-1938) ANKARA.....87

Hatice GÜNDOĞAN

SABAHATTİN ALİ ÖZELİNDE CUMHURİYET'İN İLK
YILLARINDA EDEBİYAT-SİYASİ ERK İLİŞKİSİNE BİR BAKIŞ99

Ali Sait YAĞAR

İNÖNÜ DÖNEMİ EDEBİYAT ÖDÜLLERİ115

Seçkin ÖZKAN

ŞİİR

ŞAİR ATATÜRK163

Bilgin GÜNGÖR

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİ (1923-1938).....193

Nurullah ÇETİN

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNDE ANADOLU217

Ümmühan BİLGİN TOPÇU

CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA EDEBİYAT DERGİLERİNDE
POETİK GÖRÜŞ BİLDİREN ŞİİRLER ÜZERİNE BİR İNCELEME245

Dinçer APAYDIN

VARLIK'TAN GARİP'E ŞİİRİMİZDE CUMHURİYET
İDEOLOJİSİNİN YANSIMALARI.....265
Sibel YILMAZ

TÜRK EDEBİYATINDA “CUMHURİYET” BAŞLIKLİ
ŞİİRLER ÜZERİNE BİR İNCELEME285
Kâzım ÇANDIR

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İSTİKLAL MARŞI: RAĞBET GÖRMEYEN
MİLLÎ MARŞ YARIŞMALARI, ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİ,
ŞEHİTLER ABİDESİ TASAVVURU VE *BİRLİK* GAZETESİ.....303
Necmettin TURİNAY

ROMAN

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ROMANI ÜZERİNE
BİR DEĞERLENDİRME (1920-1950)321
Alemdar YALÇIN

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ROMANINDA MUHAFAZAKÂRLIK ...367
Erdem DÖNMEZ

TARİHÎ-MACERA ROMANLARI ÖRNEĞİNDE ERKEN CUMHURİYET
DÖNEMİNDE ÖTEKİ OLARAK OSMANLI İMGESİ395
Murat KACIROĞLU

M. TURHAN TAN'IN TARİHÎ ROMANLARINDA (1923-1940)
MİLLÎ KİMLİK İNŞASI425
Mustafa DAĞ

ERKEN DÖNEM KÖY ROMANININ CUMHURİYET
DEVİRİNE YANSIMALARI.....445
Sefa YÜCE

ERKEN DÖNEM CUMHURİYET ROMANINDA “İDEAL KADIN
KAHRAMAN”IN MİTİK GÖRÜNÜMLERİ467
Hilal AKÇA

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN ESERLERİNDE
CUMHURİYET ve YANSIMALARI.....487
M. Fatih KANTER

ETEM İZZET BENİCE'NİN *ON YILIN ROMANI* ADLI ESERİNDE
CUMHURİYET'İN YANSIMALARI505
Hasan YÜREK

MÜŞTEREK VATAN FACİASINDAN MUKADDES İNKILAPLARA:
ŞÜKÛFE NİHAL'İN ROMANLARINDA İSTİKLAL SAVAŞI VE CUMHURİYET515
Yağmur YILDIRIMAY BAYRAKÇI

YERLİ BİR AYDIN OLARAK KEMAL TAHİR'İN GÖZÜNDEN
İSTİKLAL SAVAŞI ve CUMHURİYET529
Özlem FEDAİ

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI'NIN YOL AYRIMI VE
YAĞMUR BEKLERKEN'E YANSIYAN HİKÂYESİ559
Alâattin KARACA

SAFİYE EROL'UN ROMANLARINDA CUMHURİYET575
Nesîme CEYHAN AKÇA

HİKÂYE

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK HİKÂYESİ (1923-1950)595
Ertuğrul Gazi DERHEM

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜNDE
“HALKA DOĞRU” GİDENLER611
Hasan SAKIN

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK HİKÂyecİLİĞİNDE
MİLLÎ KİMLİK İNŞASI625
Fatih DİNÇER

CUMHURİYET DEVRİ TÜRK HİKÂyecİLİĞİNDE
HALKEVLERİNİN ROLÜ: EGE BÖLGESİ ÖRNEĞİ659
Mustafa ÖZSARI

TÖRPÜLENEN NATÜRALİZM: CUMHURİYET'İN İLANININ
SALAHADDİN ENİS'İN HİKÂyecİLİĞİNE ETKİSİ705
Güray GÜMÜŞ

TİYATRO, SİNEMA

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK TİYATROSU (1923-1940)727
Nurullah ULUTAŞ

1923-1938 DÖNEMİ TÜRK TİYATROSUNDAN
ATATÜRK'ÜN LİDER KİMLİĞİNE BAKIŞ747
Funda BULUT

HALKEVLERİ DÖNEMİ TİYATRO FAALİYETLERİ
ÜZERİNE BİR ÖRNEK: MAVİ YILDIRIM773
Esra DİCLE

AKA GÜNDÜZ'ÜN “O BİR DEVİRDİ...” PİYESİ VE CUMHURİYET'İN
KURUCU DEĞERLERİ EKSENİNDE ÖĞRETMEN-DİN ADAMI ÇATIŞMASI787
Atilla AKTAŞ

ERKEN DÖNEM CUMHURİYET TİYATROSUNDA
BİR KÖY KALKINMA PİYESİ: EĞİTMEN805
Fatih SAKALLI

SİNE-ROMANDAN FİLME “BİR MİLLET UYANIYOR”815
Özlem KALE

DENEME, MAKALE, FIKRA

ZAFERDEN SONRAKİ BİR MUHALİF KALEM: CENAP ŞAHABETTİN827
İnci ENGİNÜN

HÜSEYİN CAHİT YALÇIN’IN CUMHURİYET ANLAYIŞI847
Serap ASLAN COBUTOĞLU

PEYAMİ SAFA’NIN CUMHURİYET’E BAKIŞI865
Şeyma Büyükkavas KURAN

BERGSON’UN ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK
FİKİR VE EDEBİYAT HAYATINA TESİRLERİ875
Saadet Çetin YILDIRIM

MAHMUT YESARİ’NİN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATININ
BAZI MESELELERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ891
Recai ÖZCAN

HATIRA, MEKTUP, GEZİ YAZISI

HATIRALARDA CUMHURİYET’İN İLANI907
İbrahim ÖZEN

EDİPLERİN MEKTUPLARINA YANSIYAN CUMHURİYET927
Ferudun AY

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE İSMAİL HABİB SEVÜK’ÜN
ANTALYA MAARİF EMİNLİĞİ VE BÖLGEYE DAİR İZLENİMLERİ945
Meral DEMİRYÜREK

EDEBÎ ELEŞTİRİ VE TARTIŞMALAR

ERKEN DÖNEM CUMHURİYET EDEBİYATINDA
EDEBÎ ELEŞTİRİ (1923-1938)965
Betül MUTLU

CUMHURİYET’İN 100. YILINDA DİVAN ŞİİRİ ELEŞTİRİLERİ
ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME983
Neslihan İlknur KOÇ KESKİN

ANKET VE MÜKAKATLAR

CUMHURİYET SONRASI SÜRELİ YAYINLARDA MÜLAKATLAR:
MİLLÎ MECMUA ÖRNEĞİ1007
Nuran ÖZLÜK

CUMHURİYET'İN GENÇ NESLİ İLE BAŞ BAŞA: *RESİMLİ UYANIŞ*
SERVET-İ FÜNUN'DA NELER DEDİLER?1025
Seda ÖZBEK

DİL

BİR ULUSLAŞMA TAHAYYÜLÜ: TÜRKÇENİN
"MODERN"LEŞTİRİLMESİ VE DİL REFORMU1045
Özgür İLDEŞ

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE DİL TARTIŞMALARI1077
Nilüfer İLHAN

HALKBİLİMİ VE ÇOCUK EDEBİYATI

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE FOLKLOR (HALK BİLİMİ)
ÇALIŞMALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME1095
Ali DUYMAZ

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE ÇOCUK EDEBİYATI (1923-1940)1113
Alev SINAR UĞURLU

BASIN DÜNYASI, GAZETELER VE DERGİLER

CUMHURİYET DÖNEMİNDE MATBUATTAKİ DÖNÜŞÜM:
BÂBİALİ CADDESİ'NDEN RÜZGÂRLI SOKAK'A1143
Cem SÖKMEN

HÂKİMİYET-İ MİLLİYE GAZETESİ VE CUMHURİYET
DEVİRİ TÜRK EDEBİYATI1167
Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU

CUMHURİYET'E KARŞI CEPHE'DEN BİR BAKIŞ:
ARİF ORUÇ VE YARIN GAZETESİ1179
Bilal ACARÖZMEN

KADRO MECMUASI ve KADROÇULAR:
ERKEN DÖNEM CUMHURİYET'E ETKİ VE YANSIMALARI1191
Abdullah EZİK

KADIN YOLU/TÜRK KADIN YOLU DERGİSİNDE CUMHURİYET ÜLKÜSÜ1207
Beyhan KANTER

CUMHURİYET FİKRİNİ YAYMAK İDDİASINDA BİR MECMUA: <i>HAFTADA BİR GÜN</i>	1225
<i>Abdülhakim TUĞLUK</i>	
CUMHURİYET’İ KARİKATÜRLERDEN OKUMAK.....	1241
<i>Said COŞAR</i>	
ARŞİV BELGELERİNE GÖRE 1923-1938 YILLARI ARASINDAKİ BASIN-YAYIN YASAKLARI.....	1277
<i>Gulzar MAMMADOVA</i>	
DİZİN	1303

“Osmanlı devrinde ve bugüne kadar geçen Cumhuriyet çağında ve bundan evvelki Türk kültürel çağlarında ve hatta bütün kültürel medeni cemiyetlerde edebiyat denildiği zaman şu anlaşılır: Söz ve manayı, yani insan dimağında yer eden, her türlü bilgileri ve insan karakterinin en büyük duygularını, bunları dinleyenleri veya okuyanları, çok alakalı kılacak surette söylemek ve yazmak sanatı. Bunun içindir ki, edebiyat ister nesir hâlinde olsun ister nazım şeklinde olsun, tıpkı resim gibi, heykeltıraşlık gibi, bilhassa musiki gibi güzel sanatlardan sayılagelmektedir. Beşeriyette en müspet ilim ve en ince teknik esaslarına dayanan hayatla ve kanla karşılaşmak kendileri için mukadder olan askerlik gibi yüksek bir idealist meslekte dahi, kendini içinde bulunduğu içtimai heyete anlatabilmek ve bu büyük insanlık ve kahramanlık yolculuğunu hazırlayabilmek için, uyandırıcı, hedeflendirici, yürütücü ve nihayet fedakâr ve kahraman yapıcı vasıtayı edebiyatta bulur. Bu itibarla, edebiyatın her insan cemiyeti ve bu cemiyetin hâl ve istikbalini koruyan ve koruyacak olan her teşekkül için, en esaslı terbiye vasıtalarından biri olduğu kolaylıkla anlaşılır.”

Mustafa Kemal Atatürk

“Türk’üz: Cumhuriyet’in göğsümüz tunç siperi,
Türk’e durmak yaraşmaz, Türk önde, Türk ileri!”
Faruk Nafiz Çamlıbel, Behçet Kemal Çağlar.

“Cumhuriyet’in ilk günleri gibiydi yüzün.”

İlhan Berk

ÖN SÖZ

Konusu “insan” ve malzemesi “dil” olan her edebî eser, kaleme alan kişinin iç dünyasından izler taşıdığı gibi yazıldığı döneminin ruhunu da aksettiren bir metindir. Şair veya yazarlar içerisinde yaşadıkları sosyal/kültürel muhitlerden, şahit oldukları sosyal, siyasi ve ekonomik hadiselerden etkilenirler ve eserlerinde bu etkilenmeleri çeşitli şekillerde yansıtırlar. Bu sebeple edebiyat tarihleri; edebiyat dönemlerinin, edebî hareketlerin, şairler ve yazarlar ile edebî eserlerin tarihi olduğu kadar yaşanan sosyal/siyasi/ekonomik/kültürel değişimler ile zihniyetlerdeki dönüşümlerin de tarihidir.

Asırlardır arayışlar peşinde koşan edebiyatımızın; yeniyi algılama ve yerleştirme noktasında Doğu ile Batı arasında kültürel bir “şok” yaşadığı, Tanzimat’ın ilanı ile yönünü bir bütün hâlinde Batı’ya çevirdiği bilinmektedir. Ahmet Hamdi Tanpınar, “Türk Edebiyatında Cereyanlar” adlı makalesinde modern Türk edebiyatının bir “medeniyet krizi” ile başladığını belirtirken zihniyet değişimlerine dikkat çeker. Tanpınar’a göre Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılması, Tanzimat Fermanı’nın ilanı, I. Meşrutiyet (1876) ve II. Meşrutiyet (1908) devrelerini idrak eden bu medeniyet krizi, Cumhuriyet’in ilanı, Ankara’nın başkent oluşu ve Atatürk inkılapları ile devam etmiştir. Tanpınar’ın “medeniyet krizi” terkihiyle nitelendirdiği dönüşümler içerisinde kapsamının genişliği ve etkisi bakımından en dikkat çeken Cumhuriyet’in ilanıdır. Zira Cumhuriyet’in ilanı ve ertesinde gerçekleşen inkılaplarla sosyal hayatımızda büyük değişimler yaşanmış, bu değişimler edebiyat ve basın hayatında da kendini kuvvetle hissettirmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, bir asırlık edebiyat devresidir ki bu hareketli ve renkli edebiyat dönemi hâlen devam etmektedir. Cumhuriyet’in 100. Yılına armağan olarak hazırladığımız *Yazının Gölgesinde Bir Asır*, esas itibarıyla Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatına yoğunlaşan makalelerden oluşmaktadır. Bununla birlikte kitaptaki makalelerde bu devreye teka-bül eden tarih aralığının farklı şekillerde algılandığı (1923-1938, 1923-1940, 1923-1945, 1923-1950 gibi) görülmüştür. Bu sebeple -Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının kapsamının genişliği de düşünülerek- kitapta ele alınan dönem 1923-1950 olarak sınırlandırılmıştır. *Yazının Gölgesinde Bir Asır*’da bir

yandan Erken Cumhuriyet Dönemi edebiyatımız farklı bakış açılarıyla değerlendirilmeye çalışılırken bir yandan da Cumhuriyet'i ortaya koyan ve zaman içinde geliştiren ruhu bir asır sonra edebiyat cephesinden yâd etmek amaçlanmıştır.

Yazının Gölgesinde Bir Asır, toplam 12 bölümden ve 60 yazıdan oluşmaktadır. Çalışmanın "Teori, Kanon ve Edebiyat" adlı ilk bölümünde Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın teorik anlamda çerçevesini çizmeye çalışılan, kanon meselesini ve siyaset-edebiyat ilişkisini sorgulayan yazılar yer almaktadır. Kitabın ilerleyen bölümleri "Şiir", "Roman", "Hikâye", "Tiyatro-Sinema", "Deneme-Makale-Fıkra", "Hatıra-Mektup-Gezi Yazısı", "Edebî Eleştiri ve Tartışmalar", "Anket ve Mülakatlar", "Dil", "Halk Bilimi ve Çocuk Edebiyatı", "Basın Dünyası, Gazeteler ve Dergiler" başlıklarını taşımaktadır ki bu bölümlerde yer alan yazılarla farklı edebî türlerde yazılmış eserlere ve çeşitli konulara yoğunlaşarak 1923-1950 arası Türk edebiyatı kuşatıcı bir bakış açısıyla irdelenmeye çalışılmıştır. Yazılarda ele alınan dönemin ruhuna uygun olarak "Cumhuriyet", "Millî Mücadele", "inkılaplar", "kanon", "millî kimlik inşası", "dil devrimi", "Anadoluculuk" kavramlarının yanı sıra "Mustafa Kemal Atatürk" ve "İsmet İnönü" gibi şahsiyetler ön plana çıkmıştır.

Neredeyse bir yıl süren bir çalışmanın ürünü olan *Yazının Gölgesinde Bir Asır*, alanımıza katkı sağlayıp yeni çalışmalara kapı aralarsa ve Cumhuriyet'in değerlerini idrak etmemize yardımcı olursa mutlu olacağım. Bu vesileyle kitaba kıymetli yazılarıyla destek veren bütün bilim insanlarına ayrı ayrı teşekkür ederim. Kitabın özenli bir baskıyla neşredilmesi hususunda gösterdiği gayretten dolayı başta Göktürk Ömer Çakır olmak üzere Ötügen Neşriyat çalışanlarına şükran borçluyum.

Necati Tonga
Kırıkkale, 2023

SABAHATTİN ALİ ÖZELİNDE CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA EDEBİYAT-SİYASİ ERK İLİŞKİSİNE BİR BAKIŞ

Ali Sait YAĞAR*

Giriş

Kültür tarihimizde sanatın siyasetle ilişkisi, Tanzimat'tan sonraki süreçte aydınların sosyal, kültürel ve siyasi meselelere kayıtsız kalmayıp içinde buldukları durumdan daha iyisini isteme yolunda attıkları adımlarla hız kazanmıştır. Yazar ve düşünürlerin siyasi erkle olan ilişkisine çoğunlukla otoriteyi temsil eden idarecilerin tutum ve davranışları yön vermiştir denilebilir. I. ve II. Meşrutiyet tecrübelerinden sonra 1923'te Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte imparatorluk yıkılmış ve yeni bir rejimin hâkimiyeti başlamıştır. Edebiyat bağlamında söylenecek olursa Cumhuriyet'ten önce özerkliğine kavuşamayan sanat, Cumhuriyet'in ilk yıllarında da ulus devlet yapısının getirmiş olduğu önceliklerden nasibini almıştır.

Murat Belge, Türkiye'de kanonun oluşumunu irdelediği yazısında kanonu meydana getiren mercilerden biri olarak siyaset ya da devlet denen tüzel kişiliği gösterir.¹ Ömer Türkeş, Cumhuriyet'in ilanından sonraki yeniden yapılanma sürecinde Kemalist bir edebiyat kanonu yaratılmak istendiğini belirtmiş, bunun için de “pratik, teorik ve manipülatif” çabalar gösterildiğini ifade etmiştir.² Selçuk Çıkla, 1923-1950 arasında rejim ve edebiyat arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında Tek Parti iktidarının sanata ait alanlara müdahale ettiğinin, sanatı ve sanatçıları belli konularda yazmaya yönlendirdiğinin altını çizer; öyle ki Cumhuriyet rejiminin istediği gibi yazan ve çalışan edebiyatçılar taltif edilirken rejim açısından uygun görülmeyen yazılar kaleme alanlar cezalandırma yoluna gidilmiş, muhalif olan veya muhalif olduğu düşünülenler için ise baskı, sürgün, sansür, hapis, görevden alma veya görev

* Dr., Sabahattin Zaim Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul.

¹ Murat Belge, “Türkiye'de Kanon”, *Kitaplık*, Y. 11, S. 68, Ocak 2004, s. 55.

² Ömer Türkeş, “Güdükl Bir Edebiyat Kanonu”, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm* içinde, C. 2, İletişim Yay., İstanbul 2002, s. 425.

vermeme gibi yaptırımlar uygulanmıştır.³ Orhan Koçak, sanat ve edebiyatın “siyasal iktidar” karşısında kısmi bir bağımsızlık edinmesinin ancak 1950’li yıllarda mümkün olduğunu belirtir.⁴ Süreç hakkında yorumları arttırmak mümkündür. Cumhuriyet’in ilk yıllarıyla ilgili araştırmalarda edebiyatın devlet eliyle şekillendirilmeye çalışıldığına dair gözlemler öne çıkmaktadır. 41 yaşında hayata gözlerini yuman, edebî faaliyetleri Cumhuriyet’in ilk 25 yılına tekabül eden Sabahattin Ali de bu süreçte siyasi erk ile sancılı bir ilişkisi olan sanatçılar arasındadır.

Şair Olarak Sabahattin Ali

Farklı türlerde eserler kaleme almasına rağmen daha çok hikâye ve roman yazarı olarak tanınan Sabahattin Ali (1907-1948), eğitimci kişiliği, mahkûmiyetleri, Aziz Nesin’le birlikte yayımladıkları ve muhalif tavrıyla döneminin ilgi gören mizah dergilerinden biri olan *Markopaşa*’daki edebî faaliyetleri, genç denebilecek bir yaşta gerçekleşen spekülâtif ölümü gibi yönleriyle edebiyat tarihimizin dikkat çeken şahsiyetlerinden biri olmuştur. *Kürk Mantolu Madonna*, *İçimizdeki Şeytan* ve *Kuyucaklı Yusuf* gibi romanlarıyla özellikle vefatından sonra popülerlik kazanan, toplumun geniş kesimlerince okunan bir yazar hâline gelen Sabahattin Ali, aynı zamanda şairdir.

Sabahattin Ali

Balıkesir Öğretmen Okulu’nda öğrenciyken arkadaşlarıyla birlikte çıkardıkları dergideki yazılarıyla edebiyat dünyasına adım atan Sabahattin Ali’nin ilk şiirleri 1925-1926 yıllarında Orhan Şaik Gökyay’ın yönetiminde çıkan *Çağlayan* dergisinde neşredilir. İlerleyen yıllarda bu şiirleri *Servet-i Fünun*, *Güneş*, *Hayat* dergilerinde çıkan şiirler takip eder. 1927 ve 1928 yıllarında ise *Meşale*, *Hayat*, *Güneş*, *Irmak* dergilerinde Sabahattin Ali’nin şiirlerini görmek mümkündür.⁵ Sabahattin Ali, *Dağlar ve Rüzgâr* (1934) adlı ilk ve tek şiir kitabında çoğu 1931-1934 yılları arasında neşredilen, bir kısmı ise daha önce yayımlanmamış şiirlerini toplamıştır. *Bütün Şiirleri*, yazarın ölümünden sonra ortaya çıkan *Kurbağanın Serenadı* adlı defterindeki şiirler ile süreli yayınlarda kalan şiirlerinin birleştirilmesi neticesinde ortaya çıkmıştır.⁶

³ Selçuk Cıkla, *Türkiye’de Rejim ve Edebiyat (1923-1950)*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2021, s. 23.

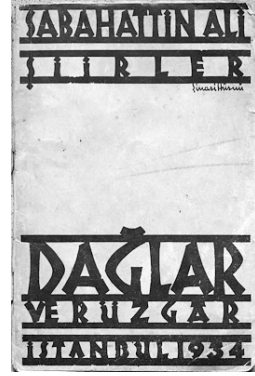
⁴ Orhan Koçak, “1920’lerden 1970’lere Kültür Politikaları”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm* içinde, C. 2, İletişim Yay., İstanbul, 2002, s. 406.

⁵ Asım Bezirci, *Sabahattin Ali: Hayatı, Hikâyeler, Romanları*, Gözlem Yay., İstanbul, 1979, s. 17-19.

⁶ Sabahattin Ali, *Bütün Şiirleri*, (Haz. Atilla Özkırmı), Yapı Kredi Yay., 41. Baskı, İstanbul, 2021.

Sabahattin Ali'nin şiirleri, roman ve hikâyelerindeki toplumsallığa mukabil yalnızlık, aşk, karamsarlık gibi ferdiyetçi temalar üzerine bina edilmiştir. “Dış dünyaya karşı çok hareketli, neşeli ve radikal bir düşün adamı, iç dünyasında oldukça yalnız, sessiz, duygulu ve romantik bir insan”⁷ olarak telakki edilen Sabahattin Ali'nin şiirlerini benliğinin yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. Bugün Sabahattin Ali'nin en bilinen şiirleri, hapisanede yazdığı bilinen ve çoğu bestelenen şiirleridir. Özellikle “Hapishane Şarkısı I-V” serisi içinde yer alan, hapishane yaşantısı ve psikolojisinin izlerini bulabileceğimiz “Aldırma Gönül Aldırma” ve “Göklerde Kartal Gibiydim” nakaratlı şiirler, besteleri vasıtasıyla – bazılarınca şairi bilinmeden – bugün geniş kesimlere ulaşmıştır.⁸

Sabahattin Ali'nin *Dağlar ve Rüzgâr*'ı yayımladıkdan sonra süreli yayınlarda görülen tek şiiri *Varlık*'ın 15 Nisan 1935 tarihli sayısında çıkan “Ruhumun Dalgaları”dır.⁹ Bu tarihten sonra Sabahattin Ali şiir türüne iltifat etmemiş, tercihini nesirden yana kullanmıştır. Bu tercihin arkasında yatan sebepler irdelenirken Sabahattin Ali'ye “Benim Aşkım” şiirini yazdırtan, dönemin cumhurbaşkanına hakaret davası ve bu süreçte yaşananlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Dağlar ve Rüzgâr'ın ilk baskısının kapağı.

Cumhurbaşkanına Hakaret Davası ve “Benim Aşkım” Şiiri

Sabahattin Ali, bir toplantıda okuduğu iddia edilen “Memleketten Haber” başlıklı şiirde “Gazi’yi ima ve telmihen tahkir ettiği” gerekçesiyle 22 Aralık 1932’de tutuklanır ve bir yıl hapis cezasına çarptırılır.¹⁰ Bu olayın ayrıntılarına geçmeden önce Sabahattin Ali’nin biyografisine kısaca göz atılmalıdır.

1921’de Balıkesir Öğretmen Okulu’na giren Sabahattin Ali, ilk edebî faaliyetlerini de bu okul çevresinde ve bu şehirde yürütmüştür. 1928’de açılan sınavı kazanarak Maarif Vekâleti tarafından Almanya’ya öğrenci olarak gönderilir. 1930’da Almanya’dan dönen Sabahattin Ali, Gazi Terbiye Enstitüsü’nde açılan Almanca yeterlik sınavını kazanarak Aydın Ortaokulu Almanca öğretmenliğine atanır. Burada 1931’de “komünizm propagandası yaptığı” gerekçe-

⁷ Ramazan Korkmaz, “Sabahattin Ali”, *Hece* (Susturulamayan Ses: Sabahattin Ali Özel Sayısı), S. 253, Ocak 2018, s. 26.

⁸ Sabahattin Ali’nin şiirleri Zülfü Livaneli, Sezen Aksu, Kerem Güney, Nükhet Duru, Edip Akbayram, Ahmet Kaya gibi isimlerce bestelenmiş ve seslendirilmiştir. Sabahattin Ali’nin bestelenen ve şarkıya dönüştürülen şiirleriyle ilgili tam bir liste için bkz. Sevengül Sönmez, *A’dan Z’ye Sabahattin Ali*, Yapı Kredi Yay., 2009, İstanbul, s. 441.

⁹ Atilla Özkırımlı “Sunu”dan: Sabahattin Ali, *Bütün Şiirleri* içinde, s. 8.

¹⁰ Bu ceza, temyizden döndükten sonra 14 aya çıkartılacaktır. Bkz. Ramazan Korkmaz, *Sabahattin Ali: İnsan ve Eser*, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 1997, s. 34.

siyle soruşturma geçirmiş, yaklaşık üç ay tutuklu kalmıştır. Beraat kararından sonra ise 30 Eylül 1931’de Konya Ortaokulu Almanca öğretmenliğine atanır.¹¹

Sabahattin Ali, Konya’da bir toplantıda okuduğu ve cumhurbaşkanına hakaret ettiği ileri sürülen “Memleketten Haber” başlıklı şiir sebebiyle tutuklanır. Şiirin bazı kıtaları şu şekildedir:

Hey anavatandan ayrılmayanlar
Bulanık dereler durulmuş mudur?
Dinmiş mi olukla akan o kanlar?
Büyük hedeflere varılmış mıdır?

Asarlar mı hâlâ Hakk’a tapanı?
Mebus yaparlar mı her şaklabanı?
Köylünün elinde var mı sabanı?
Sıska öküzlere dirilmiş midir?

(...)

Cümlesi belî der enelhak dese
Hâlâ taparlar mı koca terese?
İsmet girmedi mi hâlâ kodese?
Kel Ali’nin boynu vurulmuş mudur?¹²

Esasında bu şiir herhangi bir yerde yayımlanmış değildir. Dolayısıyla böyle bir şiirin mevcudiyetine veya mevcutsa içeriğinin yukarıdaki gibi olup olmadığına, “Gazi”ye hakaret içerip içermediğine dair sağlıklı bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Sabahattin Ali ve onu ihbar eden Cemal Kutay arasındaki anlaşmazlık, bu ihbarın arkasında şahsi birtakım hesapların olduğunu düşündürmektedir.

Kuyucaklı Yusuf, Haziran 1932’de *Yeni Anadolu* gazetesinde tefrika edilmeye başlanmış ve okurlar tarafından ilgi görmüştür. Ekonomik sebeplerden ötürü Sabahattin Ali tefrikayı yarım bırakmış, gazetenin sahibi Cemal Kutay bu duruma çok içerlemiş ve araları açılmıştır. Bu sırada Sabahattin Ali, Mehmet Emin Soysal’ın kurmak istediği Muallimler Tasarruf Sandığı’nda kimi usulsüzlükler yapıldığına dair bir yazı yazmış, Soysal da kendisine cephe almıştır. Olaylar giderek sertleşince Cemal Kutay, Mustafa adlı bir öğretmen aracılığıyla Sabahattin Ali’nin bir şiirde Gazi’ye hakaret ettiği iddiasında bulunmuş, söz konusu toplantıda Mehmet Emin Soysal’ın da bulunduğunu ve şahitlik edeceğini öne sürmüştür.¹³ Sabahattin Ali, savunma notlarında kendisine iftira edildiğini ve bahsi geçen ihbarın şahsi fikir ayrılıklarının ürünü olduğunu öne sürer:

¹¹ Ramazan Korkmaz, *age.*, s. 33.

¹² Ramazan Korkmaz, *age.*, s. 34.

¹³ Sevgül Sönmez, *age.*, s. 76.

Ben, bu adamların ahbabı ve dostuyum. Benim hakkımda güzel güzel yazılar yazıyorlar ve gazetelerinin en ehemmiyetli yerlerini bana veriyorlar. Bir gün fikirlerine uymadığım için ve maddi menfaat temin edemedikleri için bunlardan ayrılıyorum. Bir maarif adamına taarruz eden bir yazı yazdıkları için kendilerine hücum ediyorum, bu onların, bilhassa Cemal Bey'in kinini tahrik ediyor, hakkımda âdeti veçhile bir iftirada bulunuyor.¹⁴

Sabahattin Ali, savcılığın iddianamesine itiraz için yazdığı savunmasında iftiraya maruz kaldığını, kendisine yöneltilen ithamları kabul etmediğini, suçlamaların yersiz olduğunu maddeler hâlinde sıralamış, beraatını talep etmiştir. Söz konusu belgede yer alan son madde ve beraat talebi şu şekildedir:

Bana gösterilen “Memlekette Haber” isimli şiiri ilk defa görmekle beraber bunda reisicumhur hazretlerinden bahis bulunmadığını, aynı zamanda hakareti tazammun edecek bir yeri de olmadığını ve bunun da tevkifime sebep olmayacağını ayrıca şayan-ı kayıt bulurum. Madde madde gösterdiğim itirazların nazar-ı dikkate alınarak tahkikatın tamikini ve netice-i tahkikata göre men-i muhakememi isterim efendim.¹⁵

Sabahattin Ali'nin savunmaları sonuç vermemiş ve yazar 12 ay hapse mahkûm edilmiştir. Bu ceza, temyiz süreci aleyhte sonuçlanınca 14 aya çıkmıştır. Sabahattin Ali, Konya'daki tutukluluğu esnasında Ayşe Sıtkı İlhan'a gönderdiği bir mektupta içinde bulunduğu durumdan şu cümlelerle yakınmaktadır:

Benim mesele senin zannettiğin gibi fiyakalı bir zamanımda ağızımdan kaçırdığım sözlerin neticesi değildir. Aramın açıldığı bir iki namussuz başıma bu işi getirdiler. Geçen sene mayısında falanca yerde Gazi'yi ima ve telmihen tahkiri tazammun eden bir şiiri falan yerde okumuştum dediler. Adli safahat lehimde olduğu hâlde müddeiumumi yaranmak için mahkûmiyetimi talep etti, hâkim de korktuğu için mahkûm etti. Temyiz davayı aleyhimde nakzetti, cezama iki ay daha ilave edildi. Şimdi 14 aya mahkûmum ve aşağı yukarı üç ayımı yattım. 11 ayım kaldı demektir. Elbet biz de çıkarız. (...) Harcadığım bir seneden ben de memnun değilim. Fakat bu sefer kendimi kabahatli bulacak bir sebep yoktur.¹⁶

Sabahattin Ali'nin Konya'dan gönderdiği mektuplar, şahsi mektuplaşmalarla sınırlı değildir. Sabahattin Ali, davaya konu olan şiirde kendisine hakaret edildiği öne sürülen, o sırada henüz Atatürk soyadını almamış olan Gazi Mustafa Kemal'e de bir mektup yollamıştır. “Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine” başlıklı, 14 Nisan 1933 tarihli bu mektupta Sabahattin Ali affını “rica” etmektedir:

¹⁴ Sabahattin Ali, *Mahkemelerde: Belgeler*, (Haz. Nüket Esen; Nezihe Seyhan), Yapı Kredi Yay., 16. Baskı, İstanbul, 2022, s. 21. Reisicumhura hakaret davasında Sabahattin Ali'nin itirazları ve savunmalarına dair notların yer aldığı belgelerin tamamı için bkz. *age.*, s. 13-44.

¹⁵ Sabahattin Ali, *Mahkemelerde: Belgeler*, s. 16.

¹⁶ *Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları “İki Gözüm Ayşe”*, (Haz. Ayşe Sıtkı İlhan; Doğan Akın), Bilgi Yay., Ankara, 1997, s. 71.

Zât-ı âlinizi imaan ve telmihen tahkiri mutazammın bir şiiri yazmış ve okumuş olmak cürmüyle bir sene hapse mahkûm edildim. Mahkeme zabıtlarının sathı bir tetkiki bile bu kararın nasıl bir zihniyetin tesiri altında verildiğini ispat edebilir. Fakat temyiz mahkemesi tarafından tasdik edilmiş olması, hükmün isabetsizliğine dair daha çok söz söylemekten beni alıkoymaktadır. Beni en çok üzen yediğim ceza değil, sizin büyük isminizin şahsi intikam vasıtası olarak kullanılabilmesi ve buna müsamaha edilmesi keyfiyettir. Kabli hükümlerden, sakat düşüncelerden ve lüzumsuz korkulardan uzak bir heyete her zaman kabahatsizliğimi ispat edebilirim. Fakat bütün bunlara lüzum kalmadan işi sizin yüksek kararınıza bırakmayı tercih ettim: “Ben böyle bir şey yapmadım,” diyor ve buna inanmanızı rica ediyorum. Benim şimdiye kadar yalan söylediğim görülmemiştir. Ne karakterde bir adam olduğum da Maarif Vekâletinden sorulabilir. Herhâlde bana inanacağınızı ümit ediyorum. Şimdilik kendi sözlerim ve teminatımdan başka müeyyidesi olmayan bu iddiam inanılacak kuvvette görülmediği takdirde yine size müracaat ediyor ve affımı rica ediyorum. Eninde sonunda hakkımı ispat edeceğimi bilmesem böyle bir ricada bulunmazdım. Beni affedecek kadar büyük ve iyi kalpli olduğunuzdan eminim. Ellerinizden öperim efendim.

Konya Hapishanesinde Mevkuf
Konya Muhtelit Ortamektep Almanca Muallimi
Sabahattin Ali¹⁷

Bu mektubun Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal’e ulaşır ulaşmadığı, ulaşırsa olumlu veya olumsuz bir tavır sergilediğine dair elimizde bir delil yoktur.¹⁸ Fakat Sabahattin Ali’nin çabalarının sonuç vermediği, mahkûmiyetinin devam ettiği bilinen bir husustur. Sabahattin Ali, 22 Aralık 1932-8 Mayıs 1933 arasındaki süreyi Konya Hapishanesi’nde, bunu takip eden beş ayı ise Sinop Hapishanesi’nde geçirmiş, cezasının bitmesine dört ay kala Cumhuriyet’in onuncu yılı münasebetiyle çıkartılan genel aftan faydalanarak hapisten çıkmıştır.¹⁹

Sabahattin Ali’nin bu davadaki suçu veya masumiyeti tartışılabilir, konumuzu ilgilendiren husus, bu sürecin yazarın edebî hayatı üzerindeki tesirleridir. Zira mahkûmiyeti esnasında memuriyet kaydı silinen, hapisten çıktıktan

¹⁷ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi’nde bulunan bu mektubun görseli için bkz. EK-1. Sabahattin Ali’nin Gazi’ye yolladığı bu mektubu Murat Bardakçı bir habere konu ederek yayımlamıştır. Bkz. <https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/2096293-sabahattin-alinin-aturke-beni-afet-deyip-altina-15-kurusluk-pul-yapistirarak-gonderdigi-bilinmeyen-mektubu> (Erişim tarihi: 27.12.2022). Ekte gösterilen ve bu çalışmada kullanılan mektup, arşivden temin edilmiştir.

¹⁸ Sabahattin Ali, edebiyat tarihimizde mahkûmiyetinden ötürü Atatürk’e mektup yazıp affını isteyen tek yazar değildir. Türk ordusunu isyana teşvik ettiği gerekçesiyle 15 yıl hapse mahkûm edilen Nâzım Hikmet de 1938’de Atatürk’e suçsuz olduğunu haykırdığı ve affını istirdiği bir mektup yazmıştır. Ağırlaşan hastalığı sebebiyle Atatürk’e ulaştırılamayan bu mektup, Haluk Şehsuvaroğlu’nun eline geçmiş, *Yön* dergisinin 3 Şubat 1967 tarihli sayısında da tam metni yayımlanmıştır. Zehra Aslan ve Mehmet Temel’in konuyla ilgili yazısı için bkz. <https://indyturk.com/node/300541> (Erişim tarihi: 27.12.2022)

¹⁹ Ramazan Korkmaz, *age.*, s. 35-36.

sonra tekrar öğretmenlik mesleğine dönmek isteyen Sabahattin Ali'yi siyasi ve bürokratik engeller beklemektedir.

Tahliye olduktan sonra tekrar göreve atanabilmek için Ankara'ya gelen Sabahattin Ali dönemin Orta Öğretim Genel Müdürü Reşat Şemsettin Sırer'e başvurmuş, Şemsettin Bey durumu Orta Öğretim Genel Müdürü Hasan Âli Yücel'e, o da konuyu Maarif Vekili Hikmet Bayur'a intikal ettirmiştir.²⁰ Çeşitli vasıtalarından sonra Hikmet Bayur'dan randevu alabilen ve "huzura" çıkan Sabahattin Ali, beklentisinin aksi bir tavırla karşı karşıya kalmış, "bu kararın Müdürler Encümeni tarafından verileceği" cevabını almıştır.²¹ Müdürler Encümeni, 10 Aralık 1933'te Sabahattin Ali'nin öğretmenlik dışındaki bir göreve atanmasını kararlaştırmış; fakat Maarif Vekili Hikmet Bayur bu kararı "eski zihniyet ve ruhî haletini değiştirmedeği sabit olmadıkça istihdamı doğru ve caiz değildir," diyerek reddetmiştir.²² Hikmet Bayur'dan "sizin fikir ve zihniyetinizin sâlim olduğuna dair bir vesika olmadan hiçbir şey yapamam, bunu başka bir vekil de yapamaz,"²³ cevabını alan Sabahattin Ali'nin fikirlerinin değiştiğini göstermesi istenmektedir, bu da ancak yazmakla mümkündür.

Mektuplar sübjektif değerlendirmeleri içinde barındırır ve mektuplarda geçen bilgiler şüphesiz ki teyit edilmeye muhtaçtır. Fakat Sabahattin Ali'nin 31 Aralık 1933 tarihli bir mektubunda Maarif Vekili için kullanmış olduğu "aleyhimde hiçbir delili yok, hatta benden hoşlandı bile, fakat korkuyor, elinde bir vesika istiyor"²⁴ ifadeleri, dönemin otoritesi olan siyasi erkin diğer idareciler ve uygulayıcılar üzerindeki baskısını göstermesi, konjonktürel yapıya ışık tutması açısından dikkate değerdir.

Sabahattin Ali, Ayşe Sıtkı'ya gönderdiği bir diğer mektupta içinde bulunduğu durumdan ötürü yaşadığı memnuniyetsizliği dile getirmiş, talep ettiği memuriyeti ancak bir "kaside" yazarak elde edebileceğinden bahsetmiştir: "Dünyada en sinirime dokunan şey böyle vekâlet koridorlarında veya odalarında iş takip etmek. Hem kendi nefsim karşısında küçüldüğümü hem de dalgınlaştığımı, durgunlaştığımı hissediyorum. İşim de hep aynı vaziyette. Kaside yazarsam tayin edecekler ve illa la."²⁵

Kaside, bilindiği üzere klasik Türk şiirinin en yaygın formlarından biri olup genellikle padişahı/sultanı methetmek amacıyla kaleme alınmış, yüz yıllar boyunca çeşitli şairler tarafından kullanılmış bir nazım biçimidir. On dokuzuncu yüzyıla birlikte diğer devlet büyüklerinin de övülmeye başladığı bu form, zaman içinde eski yaygınlığını kaybetmiştir. Kasidenin geleneksel

²⁰ Ramazan Korkmaz, *age.*, s. 36.

²¹ Sabahattin Ali, Ayşe Sıtkı'ya gönderdiği 30 Kasım 1933 tarihli bir mektupta bu görüşmenin detaylarını paylaşır. Bkz. *Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları "İki Gözüm Ayşe"*, s. 167-168.

²² *Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları "İki Gözüm Ayşe"*, s. 172.

²³ *age.*, s. 172.

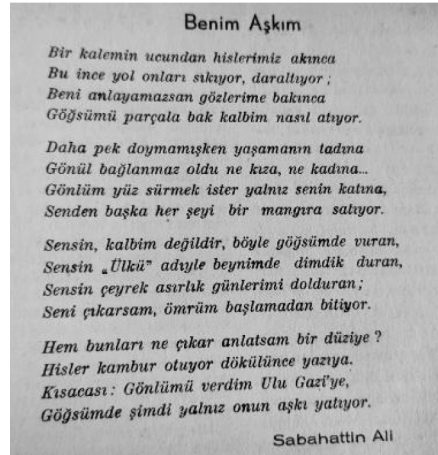
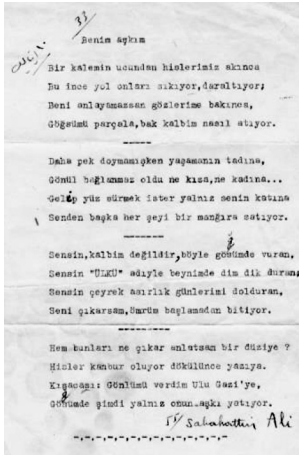
²⁴ *age.*, s. 172.

²⁵ *age.*, s. 173.

anlamda kullanım sahasının değiştiği ve yok olmaya yüz tuttuğu bir dönemde Sabahattin Ali'nin kendisinden bekleneni yerine getirmek için “kaside” yazmak zorunda olduğundan bahsetmesi ironik bir yaklaşım sergilediğine işaret etmektedir.

Sabahattin Ali, kendisinden beklenene uygun olarak *Varlık* dergisinin 15 Ocak 1934 tarihli sayısında “Benim Aşkım” adlı şiirini yayımlar. Şiirin bu dergide yayımlanması manidardır; zira *Varlık*, ilk sayısında yer alan, yayın prensiplerinin anlatıldığı “Varlık” imzalı yazıdan da anlaşılacağı üzere Cumhuriyet değerlerini taçlandırmak adına “yaratıcı bir inkılap neslinin sanat sahasında da var olduğunu göstermek ve onun için çalışmak”²⁶ üzere yayın sahasına adım atmıştır.

“Benim Aşkım”²⁷ şiiri, tertip edilmiş düzeni ve şekil özellikleri bakımından klasik anlamdaki kasideden oldukça farklıdır; fakat yazılış hikâyesi ve muhtevası, metni bir yönüyle “kaside” şemsiyesi altında değerlendirmeye müsait kılar:

“Benim Aşkım” şiirinin daktilo edilmiş hâli. *Benim Aşkım* şiirinin *Varlık*’ta yayımlanan hâli.

Şiirde kendisinden söz edilen “Ulu Gazi”, henüz Atatürk soyadını almamış olan dönemin cumhurbaşkanı Mustafa Kemal’den başkası değildir. “Benim Aşkım” şiiri, metin merkezli bir okuma çerçevesinde ele alınırsa Cumhuriyet’in ilk yıllarında yazılan onlarca Atatürk güzellemesinden biri olarak telakki edilebilir. Şiirin yazılış serüveni göz önüne alınınca bu metnin arka planında “fikirlerinin değiştiğini göstermesi istenen bir yazarın sessiz haykırışını” bulmak mümkündür. Yazarın tutukluluğu, memuriyete geri dönme talebi ve bu süreçte yaşananlar edebî eserin muhtevasını doğru-

²⁶ Varlık, “Varlık Ne İçin Çıkıyor”, *Varlık*, S. 1, 15 Temmuz 1933, s. 16.

²⁷ Sabahattin Ali, “Benim Aşkım”, *Varlık*, S. 13, 15 İkinci Kanun (Ocak) 1934, s. 9.

dan etkilemiştir. Şiirde Ulu Gazi'ye sonsuz bir sevgiyle bağlandığını anlatan Sabahattin Ali, aynı yıl içerisinde talep ettiği memuriyete kavuşmuştur. Önce Maarif Vekilliği'nde Orta Tedrisat Şube Müdürlüğü'ne, akabinde Millî Talim ve Terbiye'de ikinci sınıf mümeyyizliğine atanmıştır.²⁸

Bir edebî metnin süreli yayınlarda veya matbu eserlerde yayımlanmış olması, ilgili metni kuşkusuz edebiyat tarihinin nesnesi yapar. Sabahattin Ali'nin 1934'te yayımladığı tek şiir kitabı olan *Dağlar ve Rüzgâr*'a “Benim Aşkım” şiirini dâhil etmeyişi ise yazarın söz konusu metne bakış açısını göstermesi açısından önemlidir. Bu şiir kitabından sonra şairin yayımlanmış olduğu tek şiir, 15 Nisan 1935 tarihli “Ruhumun Dalgaları”dır. Sonrasında Sabahattin Ali şiir türüyle bağlantısını kesmiş, nesre yönelmiştir.

Yalçın Armağan, Sabahattin Ali'nin idarecilerin kendisinden talep ettiği fikir değişikliğini göstermek ve rejimi desteklediğini kanıtlamak adına yazdığı “Benim Aşkım” metninin şairin şiirle ilişkisine travmatik bir boyut kattığına, şiiri bırakmasında bu travmanın büyük etkisi olabileceğine dikkat çeker.²⁹ Balıkesir'de lise öğrenimi esnasında şiir sahasına adım atan, yaklaşık on yıl boyunca devamlı surette şiir yazan Sabahattin Ali'nin 1935'ten sonra şiir türüne sırt çevirip roman ve hikâyeye yönelmesi, mahkûmiyetlerinin ve kendisine “Benim Aşkım” şiirini yazdırtan sürecin bu tercih üzerindeki etkisini göz ardı etmeyi güç kılmaktadır.

İhmal Edilmiş Bir Şair

Sabahattin Ali'yle ilgili ilginç hususlardan biri gerek şiir yazdığı dönemde gerekse sonrasında şair kimliğinin ihmal edilerek şairliğinin görmezden gelinmesidir. Üstelik Sabahattin Ali'nin şiirleri, ilk yazıldıkları dönemde şekil ve içerik açısından makbul kabul edilebilecek, kanona uygun metinlerdir. Sabahattin Ali'nin 1930'lu yılların şiir ortamına paralel olarak hece vezniyle, sade bir dille, söyleyişte halk şiirinin etkisinde olan, dolayısıyla devrinin hâkim atmosferine uygun şiirler kaleme aldığına çeşitli araştırmacılarca³⁰ dikkat çekilmiştir. Sabahattin Ali'nin o dönemde şair kimliğiyle öne çıktığını söylemek ise güçtür. *Dağlar ve Rüzgâr* kitabı ilk yayımlandığında Yaşar Nabi

²⁸ Ramazan Korkmaz, *age.*, s. 39. Korkmaz, Sabahattin Ali'nin bu göreve 30 Eylül 1934 günü atandığını belirtir. “Benim Aşkım” şiirini *Varlık*'ın Ocak sayısında yayımlayan Sabahattin Ali'nin yaklaşık 8 ay boyunca siyasi ve bürokratik engellerle karşılaştığı anlaşılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde, bu atamadan bir hafta önce Sabahattin Ali tarafından “Riyaset-i Cumhur Başkâtipliği Yüksek Makamına” yazılan bir mektup bulunmaktadır. 23 Eylül 1934 tarihli bu mektupta Sabahattin Ali, “reiscumhur hazretlerinin himaye ve sıyanetlerine” sığınmaktadır. Söz konusu mektup için bkz. EK-2.

²⁹ Yalçın Armağan, “Antoloji Dışı Bir Şair: Sabahattin Ali”, *Sabahattin Ali*, (Ed. Sevgül Sönmez), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2013, s. 345-346.

³⁰ Bkz. Atilla Özkırmırlı, *age.*, s. 9; Yalçın Armağan, *age.*, s. 344; Ramazan Korkmaz, *age.*, s. 328.

Nayır'ın övgü dolu bir yazı kaleme aldığı bilinmektedir.³¹ Fakat antolojilerde şair olarak Sabahattin Ali ismine pek rastlanmaz.

Kanon oluşumunda eskiden din alanında kilisenin üstlendiği baskın rolü yirminci yüzyılda sanat ve edebiyat alanında eğitim kurumları, siyasi erk, yazılı ve görsel basın, dergiler vs. gibi çeşitli aygıtlar almış, karmaşık bir etki-leşim süreciyle kanonun oluşumuna katkıda bulunmuşlardır.³² Antolojiler de bu aygıtlardan biridir. Çeşitli prensipler gözetilerek yazarların veya sanatçı-ların edebî eserlerinden seçkiler yapılarak oluşturulmuş derlemelerin genel adı olan antolojiler, bir edebî tür olarak daha çok şiirle ilişkilendirilmiştir. Türk edebiyatında da on dokuzuncu yüzyılla birlikte ivme kazanıp günümü-ze kadar uzanan antolojilerin oransal olarak şiir türü etrafında yoğunlaştığı gözlemlenebilir.³³ Bir seçme durumu söz konusu olduğundan öznel bir karakter arz eden, derleyen veya hazırlayanın ideolojik yönelimlerden tamamen sıyrılmadığı antolojiler ve işlevleri hakkında Jusdanis şu ifadeleri kullanır:

Antolojiler, derleyicilerinin belli dönemlerde nelerin derlenmeye layık olduğunu düşün-düklerini gösterdiklerinden, kanon hakkında yapılacak araştırmalar için önemli birer kay-naklardır. Bir antoloji, belli bir dönemin, çeşitli nedenlerle antolojiyi hazırlayan kişinin dik-katini çeken, kanona dâhil olan metinlerini yansıtır. Antolojileri hazırlayanlar çoğunlukla yaptıkları seçmenin gerekçesini, hem kendi varsayımlarını hem de okurlarının beğenilerini ortaya koyan savlar içeren bir önsözle açıklarlar. Neyin merkezde neyin çevrede olduğunu, neyin yeniden basılıp neyin yeniden basılmayacağını onların -ve tabii yazarların, öğretmen-lerin, kütüphanecilerin, kitap tanıtım yazısı yazarların- kararları belirler. Bir metnin bir antolojiye dâhil edilmesi tabii ki o metnin kanonlaşacağına garantisizdir. Bu yüzden antolojiler başlangıç aşamasında, tanınmış metinleri bünyelerine dâhil ederek kanonu yan-sıtırlar. Basıldıkları zamansa edebiyat söylemine girerek kanonun (yeniden) oluşumunda rol alan önemli faillerden biri hâline gelirler.³⁴

Antolojiler kronolojik bir şekilde incelendiğinde estetik değeri haiz olsun veya olmasın birtakım yazarların/şairlerin ilgili antolojilerdeki sistematik var-lığı bir anlam ifade ediyorsa, benzer şekilde bir yazarın/şairin antolojilerdeki yokluğu da bize bir şeyler anlatabilir. Sabahattin Ali'nin şair kimliğinin ihmal edilmesini antolojilerde belirgin bir şekilde görmek mümkündür. Orhan Burian,

³¹ Yaşar Nabi Nayır, *Hâkimiyet-i Milliye'nin 2 Nisan 1934 tarihli sayısında Sabahattin Ali'nin şiirlerini övmüş, şairin yapmacıklığa düşmeden ve sadelikten uzaklaşmadan büyük bir muvaffakiyete eriştiğine dikkat çekmiştir.* Aktaran: Asım Bezirci, *Sabahattin Ali: Hayatı, Hikâyeleri, Romanları*, Gözlem Yay., İstanbul, 1979, s. 40.

³² Turgay Anar, *Janus'un Yüzü: Türk Edebiyatında Kanon ve Karşı-Kanon*, Ketebe Yay., İstanbul, 2022, s. 54.

³³ Türk edebiyatında antolojilerin geçmişten günümüze seyri hakkında bir özet ve bibliyografya çalışması için bkz. Fırat Karagülle, "Türk Edebiyatında Antoloji", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi: Yeni Türk Edebiyatı Tarihi II*, C. 4, S.8, 2006, s. 383-404.

³⁴ Gregory Jusdanis, *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür: Milli Edebiyatın İcat Edilişi*, (Çev. Tuncay Birkan), Metis Yay., İstanbul, 1998, s. 105.

Fahir Onger, Yaşar Nabi Nayır, M. Sunullah Arısoy, Sabahattin Batur, Ümit Yaşar Oğuzcan, Rauf Mutluay, İlhami Soysal, Seyit Kemal Karaalioğlu, Memet Fuat, Ahmet Necdet, Metin Celâl, Mehmet H. Doğan, Mehmet Çetin, Şerif Aktaş, Şükran Kurdakul gibi isimlerce hazırlanan antolojilerde Sabahattin Ali ismi bir şair olarak karşımıza çıkmaz.³⁵

Edebiyatımızda Atatürk'ü tema olarak işleyen birçok eser olduğu gibi bütünyle Atatürk'ü konu edinen farklı türlerde eserler de kaleme alınmıştır. Şiir, küçük hacmi ve kısa süre içinde süreli yayınlarda yer bulabilmesi bakımından diğer türlere nazaran öne çıkmaktadır. Zaman içerisinde Atatürk için yazılmış şiirlerin bir araya getirildiği onlarca Atatürk şiirleri antolojisi de hazırlanmıştır. Sabahattin Ali, "Benim Aşkım" şiiriyle Atatürk için yazılmış şiirlerin derlendiği antolojilere dahi giremez. Sabahattin Ali'nin memuriyete geri dönmek amacıyla yazdığı, tek başına değerlendirildiğinde bir Atatürk güzelleme/methiyesi olarak değerlendirilebilecek bu metni, Atatürk şiirleri antolojilerinde göremeyiz.³⁶ Muhtemeldir ki şiirin yazılış hikâyesini ve şairin ironik yaklaşımını bilenler bu sebepten, metni tek başına değerlendirilenler ise bir şair olarak Sabahattin Ali'yi görmezden geldikleri için bu metni derlemelere dâhil etmemişlerdir. Her iki ihtimalde de Sabahattin Ali'nin şair olarak ıskalandığı söylenebilir. Fevziye A. Tansel'in 1915-1938 yılları arasında Atatürk hakkında yazılmış şiirleri incelediği, bunları tarih ve edebiyat bakımından değerlendirdiği makalesinde de Sabahattin Ali'nin şiiri karşımıza çıkmaz.³⁷ Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu konudaki tek istisna Vecihi Timuroğlu'nun çalışmasıdır. Timuroğlu, Atatürk için yazılmış şiirleri sırasıyla "sağlığında", "ölümünde", "Atatürk'e sevgi ve saygı", "siyasal iktidarlara karşı Atatürk şiirleri ve Atatürkçülüğün yorumunu yapan şiirler" ve "Atatürk eylemi" olmak üzere beş kategoride tasnif etmiş, Sabahattin Ali'nin "Benim Aşkım" şiirini ise "Atatürk'e sevgi ve saygı" başlığı altında ele almıştır.³⁸

Muhelif Bir Yazar

Genel olarak toplumcu gerçekçi bir sanat anlayışına sahip olan Sabahattin Ali, hayatının büyük bir kısmında muhalif bir yazar olarak algılanmış, yaptırımlara maruz kalmış, soruşturmalar geçirmiş ve hatta mahkûmiyetlere çarptırılmıştır. Bütün bu süreçler bir yazar/şair olarak onun edebî eserle olan ilişkisini doğrudan veya dolaylı yoldan etkilemiştir. Aydın'da öğretmenken komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle soruşturma geçiren Sabahattin

³⁵ Yalçın Armağan, bahsi geçen isimlerin antolojilerinde Sabahattin Ali'nin şiirlerinin yer almadığını gösteren bir tablo hazırlamıştır. Bkz. Yalçın Armağan, *age.*, s. 358.

³⁶ Araştırma kapsamında incelenen antolojilerin künye bilgileri için bu yazının "Kaynakça" kısmına bakınız.

³⁷ Bkz. Fevziye A. Tansel, "Atatürk Hakkında Şiirler (1915-1938) Bunların Tarih ve Edebiyat Bakımından Değerlendirilmesi", *Belleken*, C.52, S.204, 1988, s. 1169-1194.

³⁸ Vecihi Timuroğlu, *Atatürk Şiirleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1994, s. 158.

Ali, akabinde Konya'ya öğretmen olarak atanmış, bir toplantıda okuduğu iddia edilen “Memleketten Haber” şiirinde cumhurbaşkanına hakaret ettiği gerekçesiyle hapse mahkûm edilmiştir. Bu süreç, hapisten çıktıktan sonra tekrar memuriyete dönmek isteyen Sabahattin Ali'ye “Benim Aşkım” şiirini yazdırtmıştır. *Kuyucaklı Yusuf* romanı, 14 Haziran 1937'de toplatılarak aile hayatı ve askerlik aleyhinde olduğu gerekçesiyle mahkemeye verilmiştir.³⁹ İlk baskısı 1935'te yapılan *Değirmen* kitabını 1943'te *Dağlar ve Rüzgâr* ile birleştirip yayımlayan Sabahattin Ali'nin eseri, ülkenin umumi siyasetine dokunduğu sebebiyle Bakanlar Kurulu'nun almış olduğu kararla 15 Temmuz 1944 tarihinde toplatılmıştır.⁴⁰ Edebî eserlerinin oluşum, yayım ve dağıtım süreçlerinde yaşanan bütün bu hadiseler, Sabahattin Ali'nin siyasi erkle olan sancılı ilişkisine dikkat çeker. *Markopaşa'nın* 16 Aralık 1946 tarihli sayısında çıkan “Topunuzun Köküne Kibrit Suyu” adlı yazıyla başlayan “neşren hakaret” davasında, esasında davaya bahis konusu olan yazılar kendisine ait olmamasına rağmen süreli yayın üzerindeki yetki ve sorumluluğu sebebiyle hapse mahkûm edilmesi ve 1947'de yayımladığı hikâye kitabı *Sırça Köşk*'ün Bakanlar Kurulu kararıyla toplatılması⁴¹ da Sabahattin Ali'nin ömrünün son zamanlarında yaşadığı sıkıntılar olarak yukarıda zikredilen çalkantılı olaylar zincirine eklenebilir.

Sonuç

Sanatçı, içinde yaşadığı toplumdan ve zamanının şartlarından bağımsız düşünülemez. Sabahattin Ali, bu önermeye örnek teşkil eden ediplerden biridir. Edebî faaliyetleri Cumhuriyet'in kurulduğu, Tek Parti iktidarının hüküm sürdüğü, kültürel anlamda birçok yeniliğin yaşandığı bir yeniden yapılanma sürecine tekabül eden Sabahattin Ali, bir öğretmen/yazar/şair/yayıncı olarak siyasi erkin yaptırımlarına maruz kalan isimlerden olmuştur. Soruşturma, mahkûmiyet, görevden alma ve görev vermeme gibi yaptırımlar Sabahattin Ali'nin edebî eserle olan ilişkisine doğrudan veya dolaylı yollardan etkide bulunur. Bunlardan en dikkat çeken Sabahattin Ali'ye “Benim Aşkım” şiirini yazdırtan “cumhurbaşkanına hakaret davası” ve akabinde yaşananlar olmuştur.

Edebiyat âlemine şiirler yazarak adım atan, 1935'e kadar yaklaşık on yıl boyunca şiir yazmaya devam eden, fakat daha sonra şiirle olan ilişkisini kesip nesre yönelen Sabahattin Ali'nin – devrinin kanonik şartlarına uygun şiir-

³⁹ Bu davada *Kuyucaklı Yusuf* hakkında üç bilirkişi raporuna gerek duyulmuştur. Bu raporlardan biri Reşat Nuri Güntekin'e aittir. Bkz. Sabahattin Ali, *Mahkemelerde: Belgeler*, s. 65-67.

⁴⁰ Seçkin Özkan, *Edebiyat-Siyasi Erk İlişkisi (1939-1950)*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019, s. 411.

⁴¹ Asım Bezirci, *Sabahattin Ali: Hayatı, Hikâyeleri, Romanları*, Gözlem Yay., İstanbul, 1979, s. 44-45.

ler kaleme almasına rağmen – çeşitli aygıtlar tarafından bir şair olarak ihmal edilişi ise üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Sabahattin Ali'nin ilerleyen yıllarda şiirlerinin bestelenerek geniş halk kesimlerine ulaşması, bir roman yazarı olarak popülerlik kazanması, Şubat 2021 itibariyle şiir kitabının 41. baskısını yapmış olması, eserlerini neşreden yayınevini/yayınevlerinin bunlar üzerindeki rolü gibi hususların edebiyat sosyolojisinin dinamikleriyle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- ANAR, Turgay, *Janus'un Yüzü: Türk Edebiyatında Kanon ve Karşı-Kanon*, Ketebe Yay., İstanbul, 2022.
- ARMAĞAN, Yalçın, "Antoloji Dışı Bir Şair: Sabahattin Ali", *Sabahattin Ali*, (Ed. Sevgül Sönmez), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2013, s. 335-358.
- Atatürk İçin: Şiir Antolojisi*, (Haz. Bedri Gider; Ahmet Köksal; Şinasi Saba), Yeditepe Yay., İstanbul, 1953.
- Atatürk İçin Şiirler*, (Haz. Mehmet Bahçeci), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1970.
- Atatürk İçin Bütün Şiirler*, (Haz. Baki Süha Ediboğlu; Faruk Çağlayan), İnkılap ve Aka Kitabevleri Yay., İstanbul, 1962.
- Atatürk Şiirleri*, (Haz. Ferit Ragıp Tuncor), Sanat Basımevi, Ankara, 1953.
- Atatürk Şiirleri*, (Der. Behçet Necatigil), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1963.
- Atatürk Şiirleri*, (Haz. Nilüfer Kurtuluş), Kurtuluş Yay., Ankara, 1981.
- Atatürk Şiirleri Antolojisi*, (Haz. Muzaffer Reşit), Varlık Yay., İstanbul, 1950.
- Atatürk Şiirleri Antolojisi*, (Haz. Hüseyin Karakan), Kültür Kitabevi Yay., İstanbul, 1965.
- Atatürk Şiirleri Antolojisi*, (Haz. İbrahim Zeki Burdurlu), İzmir Eğitim Enstitüsü Uyanış Dergisi Yay., İzmir, 1967.
- Atatürk Şiirleri Antolojisi*, (Haz. Mehmet Kaplan; Necat Birinci), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1986.
- Atatürk Şiirleri Antolojisi*, (Haz. Aydın Oy), Özgül Yay., İstanbul, 1992.
- BELGE, Murat, "Türkiye'de Kanon", *Kitap-lık*, Y. 11, S. 68, Ocak 2004, s. 54-59.
- BEZİRCİ, Asım, *Sabahattin Ali: Hayatı, Hikâyeleri, Romanları*, Gözlem Yay., İstanbul, 1979.
- ÇIKLA, Selçuk, *Türkiye'de Rejim ve Edebiyat (1923-1950)*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2021.
- Destan Atatürk: Atatürk Şiirleri Antolojisi*, (Haz. Ayhan İnal; İrfan Ünver Nasrattınoğlu), Antoloji Aylık Şiir Dergisi Yay., Ankara, 1981.
- İki Mustafa Kemal: Atatürk Şiirleri Antolojisi*, (Haz. Yaşar Faruk İnal), Şark Matbaası, Ankara, 1972.
- JUSDANİS, Gregory, *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür: Milli Edebiyatın İcat Edilişi*, (Çev. Tuncay Birkan), Metis Yay., İstanbul, 1998.
- KARAGÜLLE, Fırat, "Türk Edebiyatında Antoloji", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi: Yeni Türk Edebiyatı Tarihi II*, C. 4, S. 8, 2006, s. 383-404.
- Kemal Atatürk: Söyleşi ve Seçme Şiirler Antolojisi*, (Haz. Necdet Evliyagil), Ajanstürk Matbaası, Ankara, 1981.
- KOÇAK, Orhan, "1920'lerden 1970'lere Kültür Politikaları", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, C. 2, İletişim Yay., İstanbul, 2002, s. 370-410.

- KORKMAZ, Ramazan, *Sabahattin Ali: İnsan ve Eser*, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 1997.
- _____, “Sabahattin Ali”, *Hece* (Susturulamayan Ses: Sabahattin Ali Özel Sayısı), S. 253, Ocak 2018, s.21-35.
- Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları “İki Gözüm Ayşe”*, (Haz. Ayşe Sıtkı İlhan; Doğan Akın), Bilgi Yay., Ankara, 1997.
- Sabahattin Ali, “Benim Aşkım”, *Varlık*, S.13, Ankara, 15 İkinci Kanun (Ocak) 1934, s. 9.
- _____, *Bütün Şiirleri*, (Haz. Atilla Özkırmımlı), Yapı Kredi Yay., 41. Baskı, İstanbul, 2021.
- _____, *Mahkemelerde: Belgeler*, (Haz. Nüket Esen; Nezihe Seyhan), Yapı Kredi Yay., 16. Baskı, İstanbul, 2022.
- SÖNMEZ, Sevengül, *A'dan Z'ye Sabahattin Ali*, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2009.
- Şiirimizde Atatürk: Antoloji*, (Haz. Yücel Saraçoğlu), Özgür Yay., Ankara, 1969.
- ÖZKAN, Seçkin, *Edebiyat-Siyasi Erk İlişkisi (1939-1950)*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.
- TANSEL, Fevziye A., “Atatürk Hakkında Şiirler (1915-1938) Bunların Tarih ve Edebiyat Bakımından Değerlendirilmesi”, *Belleken*, C. 52, S. 204, 1988, s. 1169-1194.
- TİMUROĞLU, Vecihi, *Atatürk Şiirleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1994.
- TÜRKEŞ, Ömer, “Güdüük Bir Edebiyat Kanonu”, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, C. 2, İletişim Yay., İstanbul, 2002, s. 425-448.
- Varlık, “Varlık Ne İçin Çıkıyor?”, *Varlık*, S.1, Ankara, 15 Temmuz 1933, s. 16.
- Elektronik Kaynaklar:
- BARDAKÇI, Murat: “Sabahattin Ali'nin Atatürk'e 'Beni Affet' Deyip Altına 15 Kuruşluk Pul Yapıştırarak Gönderdiği Bilinmeyen Mektubu”, <https://www.haber-turk.com/yazarlar/murat-bardakci/2096293-sabahattin-alinin-ataturke-beni-af-fet-deyip-altina-15-kurusluk-pul-yapistirarak-gonderdigi-bilinmeyen-mektubu> (Erişim tarihi: 27.12.2022)
- ASLAN, Zehra; TEMEL, Mehmet: “Hayatı, Sanatı, Mücadelesi ve Atatürk'e Sunulamayan Mektubu ile Doğumunun 119. yılında Nazım Hikmet'i Yeniden Hatırlamak”, <https://indyturk.com/node/300541> (Erişim tarihi: 27.12.2022)

EK-1:

21019 596 - 72

A	M. 1. 22
D	87
F	1-72

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine

Zatı Âlînizi imaan ve telmihen tahkiri mutazammın bir şiiri yazmış ve okumuş olmak cürmüyle bir sene hapse mahkûm edildim. Mahkeme zabıtlarının sathı bir tetkiki bile bu kararın nasıl bir zihniyetin tesiri altında verildiğini isbat edebilir. Fakat Temyiz mahkemesi tarafından tesdik edilmiş olması, hükmün isabetsizliğine dair daha çok söz söylemekten beni alıkoymaktadır. Beni en çok üzen yediğim ceza değil, sizin büyük isminizin şahsî intikam vasıtası olarak kullanılabilmesi ve buna müsahaha edilmesi keyfiyettir. Kablî hükümlerden, sakat düşüncelerden, ve lüzumsuz korkulardan uzak bir heyete her zaman kabahatsizliğimi isbat edebilirim. Fakat bütün bunlara lüzum kalmadan işi sizin yüksek kararınıza bırakmayı tercih ettim: "Ben böyle bir şey yapmadım diyor ve buna inanmanızı rica ediyorum. Benim şimdiye kadar yalan söylediğim görülmemiştir. Ne karakterde bir adam olduğum da Maarif Vekâletinden sorulabilir. Herhalde bana inancağınızı ümit ediyorum. Şimdilik kendi sözlerim ve teminatımdan başka müeyyidesi olmıyan bu iddiam inallacak kuvvette görülmediği takdirde yine size müracaat ediyorum ve affimi rica ediyorum. Eninde sonunda hakkımı isbat edeceğimi bilmesem böyle bir ricada bulunmazdım. Beni affedecek kadar büyük ve iyi kalpli olduğunuzdan eminim. Ellerinizden öperim Efendim.

I4- IV - 1933
Konya Hapisanesinde mevkuf,
Konya muhtelit Ortamektep almanca muallimi
Sabahattin Ali

14
1933
Ali

E - 3
20 - IV - 1933
1938

CUMHURBAŞKANLIĞI ARŞIVI
Yer No. :
Dos. No. :
Vesika No. :

Konya'dan Sabahattin Ali Bey'in Atatürk'e Gönderdiği Af Talepli Mektubu
(Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi, Belge Kayıt No: 649415).

EK-2:

01016532 - 40

RİYASETİ CUMHUR BAŞKÂTIPLİĞİ YÜKSEK MAKAMINA

A	NIL-100
D	87
F	1-40

CUMHURBAŞKANLIĞI ARŞIVI	
Yer No. :	_____
Dos. No. :	_____
Vesika No.:	_____

Efendim,

Konya Muhtelit Ortamektebi Almanca Muallimi iken Reisicumhur Hazretleri hakkında gıyaplarında îmaen ve telmihan tecavüzkâr lisan kullandığım iddiasile bir sene hapse mahkûm edilmiş ve cezamn onbuğuk ayını geçtikten sonra Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü münasebetile verilen af ile, cezam külliyyen ve idarî ve inzibatî tedbirlere dahi şamil olmak üzere af edilerek hapisten çıkmıştım.

Böyle bir cürmü işlemiş olamayacağıma beni hakikaten tanıyanların kanaat getireceklerini, ve biltümle hukukumu iade eden bu şekilde bir affın gayesi aynı zamanda bir kısım vatandaşlara tekrar vatana hizmet imkânını vermek olduğumu düşünerek Maarif Vekâletine, yeniden tazyifim için müracaat ettim. Aynı zamanda, yazdığım yazılarla da bana isnat edilen zihniyetin aslâ doğru olmadığını isbata çalıştım. Vekâleti Celile istihdamında kanunî bir mahzur olmadığı ve zihniyetimin dürüstlüğü hakkında her ne kadar kanaat edindi ve tayinimi derpis ettise de, meselenin Reisicumhur Hazretlerine taalluku dolayısıyla, bir vazifeye tayinime Vekâlet Makamı muvafakat etmemektedir. Bu şekilde, bana Türkiyede hayat ve çalışmak hakkı ve faydalı olmak imkânları verilmesinin ancak Reisicumhur Hazretlerinin bizzat himaye ve siyanetleriyle mümkün olabileceğini düşündüğümden kendilerinin büyük şahsiyetleri ne iltica ediyorum. Bu hususta delâletinizi istirham eylerim Efendim.

Adres

Yenişehir, Vardar Apartmanı Mf.V.
Orta Tedrisat Şube Müdürü Halil Vedat
Bey Nezdinde Sabahattin Ali.

E.
26 - IX - 1934
14

8/5146

DAMGA PULU
1934

DAMGA PULU
1934

Yenişehir'den Sabahattin Ali Bey'in Riyaset-i Cumhur Başkâtipliği Yüksek Makamına Gönderdiği Mektup
(Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi, Belge Kayıt No: 566653)